

Martin Kavický

Ľudia okolo nás

Príbeh nasiaknutý vôňou smrekovej hory

Keď som pred rokmi ako mladý redaktor začínal privoniavať k novinárskej práci, dlho som nevedel pochopiť, prečo, keď sme písali o Slovenskom národnom povstaní, čo bývalo veľmi častou témou všetkých masmédií, vtedajšie stranické orgány riadiace masmédiá nám prikazovali prísne sledovať mená, ktoré sa v tlači objavia. Nesmeli to byť predovšetkým mená Ličko a Kavický. Hoci práve tieto bolo nevyhnutné spomenúť, ba vyzdvihnúť pri písaní o protifašistickom odboji v podjavorinskom kraji. Až po rokoch, keď nastalo aké-také uvoľnenie verejného slova, sa začalo meno Martina Kavického ako nástupcu Miloša Uhra objavovať aj v novinách. Nikdy sa však jeho osobnosti nedostalo patričného miesta, hoci iní sa objavovali pravidelne. Bolo vari súdené budúcim generáciám zabudnúť na jeho meno? Sám mi o tom skromne v rozhovore v roku 1990 povedal: „Napriek tomu, čo sa prihodilo nielen mne, ale i mnohým ďalším partizánskym veliteľom, nezatrpkol som, vedel som, že musí prísť čas pravdy, keď bude treba vysúkať rukávy a pomôcť dať na pravú mieru niektoré pokrivené miesta v našej histórii bojov proti fašizmu. Ved' najmä našej mládeži musíme povedať pravdu o tých, ktorých totalitný režim zlikvidoval. To je jeden z cieľov, ktoré má naša organizácia SZPB.“. Treba k tomu dodať, že Martin Kavický je od roku 1990 predsedom OV SZPB a členom jeho Ústrednej rady. A tak možno i tento príspevok pomôže pri plnení tohto cieľa práve tak, ako publikácia - *Vôňa smrekovej hory* - ktorú zo spomienok M. Kavického zostavil Ing. Ján Rehuš a z ktorej úryvky sme použili.

Okolie, čo okom som šibol do vrškov a dolín v kopaniciach Žadovice v krajňanskom chotári pestrofarebne sa pýšilo svojou krásou. Farebnosť listnatých lesov bola očarujúca. Nevnímal som tú krásu. V mojom pohľade bolo všetko v čiernom závoji. Smútok ťažký mi zaľahol do duše, keď som stál pri rakve mojej matky. Nemohol som vnímať začiatok môjho prvého pohľadu na život v radostnom opojení. Bola to smutná jeseň.

Martin Kavický pochádza zo siedmich detí z kopaničiarskej osady Žadovica, odkiaľ má na Myjavu, čo by kameňom dohodil. Matka mu zomrela, keď mal 6 rokov a súrodenci postupne poodchádzali za prácou do cudziny. Otec ho dal vyučiť za kováča u majstra v Čechách až kdesi v šumavskom kraji. Keď však vznikol protektorát, Martin sa vrátil do rodnej Žadovice. Začal pracovať u kováča v Prietrži. To si už na Slovensku potriasali ruky Hitlerovci s ich domácimi prisluhovačmi. On sa stal načas vojakom. Narukoval do martinských kasární. V marci 1943 sa šťastlivo vracia z vojenčiny domov. To už nežil ani otec a doma ho čakal len brat Štefan. Bolo treba sa uživiť. Našiel si prácu u firmy, ktorá robila na regulácii Váhu v Novom Meste nad Váhom.

Cez týždeň, som býval na chatrčiach, ktoré mala firma pre robotníkov. Bývali sme spolu s Jankom Ličkom. Vo voľných, chvíľach sme postupne od vzájomných sympatií v rozhovoroch nastoľovali dôveru v slová i v činoch. V čom sme, i keď pomerne mladí, hľadali dôveru a cítili sme, že ju potrebujeme ako živú vodu? V roku 1943 horel vojnový oheň. ďaleko v stepiach okolo Volgy. Nemecké vojská plienili na okupovaných územiach a popri bóle a smútku zotročených národov sa prebúdzal ich rozhodný odpor. Ani ja, ani Janko Ličko, Ani Valter Smyčka, ani ďalší sme po životných skúsenostiach neverili slovenským vládnym predstaviteľom. V ich prejavoch bolo veľa cynizmu, falošnosti a naše skúsenosti okorenené poznaním predkov sa nedali vykladať. Dôverovali sme si navzájom a užšie sa túlili k horám pod Javorinou, k chalupám, kde bývali ľudia dobrého srdca, odvážni a dobrosrdeční.

Martin Kavický sa pri jednej z prechádzok zoznámil s Milošom Uhrom. V tomto období už

boli prípravy Povstania v plnom prúde. Zdôveril sa len priateľovi Jánovi Ličkovi, že v momente, keď začne Povstanie, o ktorého prípravách už vedel aj od učiteľa Martina Haruštiaka, že odíde z práce medzi tých povstalcov, ktorí budú v podjavorinskom kraji...

Hlásil sa hneď, keď mu oznámili, že začalo Slovenské národné povstanie. V priestore Podkozince bolo zhromaždište partizánskej skupiny. Tu si prvý raz podali ruky s Jožkom Sapákom, s ktorým ho potom nadhlo spájal osud. Práve tak, ako s ďalšími spolubojovníkmi Jánom Rešetkom, Michalom Belákom a inými.

Zo začiatku bol zaradený do prvej čaty ako veliteľ družstva. Skupinu organizovali Miloš Uher a Ján Rešetka. Začali sa prípravy na boj. Oddiel mal už asi 60 príslušníkov. To už bol Martin Kavický zástupcom veliteľa jedného z troch oddielov, ktoré tvorili skupinu Miloša Uhra. Táto partizánska skupina si dala názov Hurban. V tom čase bola asi 200-členná. Prvé vážnejšie stretnutia s nemeckými jednotkami sa datujú na 14. a 15. septembra 1944.

Nemecké jednotky spolu s Hlinkovou gardou snorili v zisťovaní táborov partizánskych skupín. Informátori pre Nemcov pracovali za judášske groše tiež na našom území. Za neopatrnosť, ľahostajnosť a zbrklosť sa platilo životom. Životné skúsenosti mi to potvrdili. Už 14. septembra sme počuli výstrely v priestore Hrušovských hájov. Neskôr som sa dozvedel, že skupinu Gustáva Haruštiaka tu prepadli Nemci v sile asi 150 mužov. V tomto boji padol Michal Hajtún z Vad'oviec a ľahko bol zranený Milan Rojko. I druhý deň, 15. september, bol dňom nešťastným. Veliteľ čaty, smelý a odvážny Ondrej Pančenkov a organizátor partizánskeho hnutia v podjavorinskom kraji učiteľ Milan Slávik plnili dôležitú úlohu a išli na motorke do Lubiny. V časti kopianice Podpriehora narazili na nemeckú hliadku. Sovietsky poručík padol a Milan Slávik sa dostal do zajatia. Smrť zastihla pri prestrelke i ďalšieho partizána.

Už 17. septembra bol pripravený centrálny tábor na Šlahorovej lúke v Jurášovej doline. Tu sa všetky partizánske skupiny opäť zjednotili. Šiesteho októbra prišli asi 20 ozbrojení muži s podplukovníkom I. D. Dibrovom a bola vytvorená partizánska brigáda. Od tohto dňa čakalo na partizánov a medzi nimi i na Martina Kavického stále viac a viac nebezpečných stretov s fašistami a bojových akcií. Najosudnejším z nich bol cetunský boj koncom februára 1944, pri ktorom padol veliteľ Miloš Uher a mnohí ďalší spolubojovníci. To už bol mŕtvy aj I. D. Dibrov.

Čo to? Hrklo vo mne, keď niekde vpredu zaznel ojedinelý výstrel a o niekoľko sekúnd divoká paľba sa ozývala tmou. Bolo už okolo piatej hodiny a ešte sme si nevideli pod nohy. Strhol som zdravou rukou samopal, zasunul zásobník, oťaže koňa som strčil mladému chlapcovi do rúk 8 príkazom, aby ho varoval a čo mi sily stačili uháňal som dopredu. Zdalo sa mi, že výstrely sú neďaleko. V jednotke nastala panika. Nik nevedel, čo sa stalo. Náhlil som. Predo mnou bola skupina, ktorú viedol Miloš Uher. Niekoľko chlapcov sa pripojilo ku mne a náhlili sme sa dopredu hore miernym kopcom. Prišli sme na paseku, kde zreteľne sa črtali pohraničné kamene. Nad pasekou bol posed poľovníkov. Na ľavej strane hranice ležal mŕtvy partizán. Pribehli sme k nemu a zistili sme, ie to je veliteľ brigády I. D. Dibrov. Rýchle niekto rozprestrel celtu a bezvládne telo sme na ňu položili a pretiahli na slovenskú stranu. Chlapci, čo bežali so mnou uťali dubce, urobili nosidlá a mŕtvolu položili na ne. Pribehol Uher, Brunovský a ďalší zo štábu. V tom chaose ešte občas v okolí padali výstrely, možno len tak naverímboha. Uher organizoval okamžité prehľadanie priestoru. Pochod jednotky sa zastavil, len čata, ktorej velil Ivanič sa presúvala ku kóte 685 - ŠPANIE. Po chvíli pribehol MUDr. Placák. Zbytočne a márne hľadal známky života v tele veliteľa. Len skormútené sklonil hlavu a podľa zvyku zatlačil mu oči. Aké však bolo naše veľké prekvapenie, že strela usmrtila Dibrova zozadu, a to zblízka. Kto to bol? Nechcel som tomu veriť, že medzi nami bol zradca a čo ako sa tomu bránim, vždy sa jednoznačne utvrdím o neľudskom čine podliaka...

Po osudnom februárovom boji v roku 1945 sa skupina Hurban premenovala na partizánsku skupinu Miloša Uhra a jej veliteľom sa stal Martin Kavický. Ešte nejednu tvrdú chvíľu musel prežiť v neľútostnom boji. Spomína napríklad na vrch Klenová, kde spolu s Jánom Ličkom, Michalom Belákom a ďalšími prežili jednu z posledných veľmi ostrých bitiek s nemeckými fašistami, kým 7. apríla 1945 spolu s Reptovcami a sovietskou pechotou priniesli slobodu na Brezovú.

Bola tu odrazu sloboda, za ktorú sa bili v horách, za ktorú dávali svoje životy. Pre Martina Kavického to znamenalo začiatok nového radostnejšieho života doma, na kopaniciach. Po absolvovaní úkolárskeho kurzu, začal pracovať v studenej lisovni v SAM ako úkolár a tešil sa, keď si v roku 1948 založil rodinu na prvého potomka. Šťastie je však vratké. Nestačil sa ani radovať zo svojho prvorodeného syna, keď v júli 1949 po neho prišli...

Nie! To bola moja odpoveď, keď mi núkali ísť do vojenskej školy. Nie, nie, stokrát nie! Som odpovedal, keď ma huckali vymetať povaly tých, čo nás živili a nedali nám zahynúť. Nie! Nesmiem ublížiť nikomu.

Žaloba znela za spoluprácu s ilegálnou teroristickou organizáciou. Obvinenie však súd nepreukázal, veď nemal čo preukazovať. Preto bolo treba vykonštruovať ďalšie. Tento raz to vtedajšia mašinéria samosudcov rozvírila smerom k vyzvedačstvu a prezradeniu štátneho tajomstva. Súd rozhodol a uložil mu trest 15 rokov väzenia. Bolo to 16. septembra 1949. „Syna som si videl až keď som bol už vo väzení v Leopoldove“, hovorí Martin Kavický.

Za čas tých rokov, mesiacov a dni som premýšľal vo voľných chvíľach, keď som nebol prikovaný k práci v Jáchymove či v Leopoldove pod väzenským číslom ako živý inventár o tom, ako mi bolo v horách, ako som sa láskal s manželkou, bežal do práce a späť, no najviac som sa spytoval, čo som urobil, že som zločincem? Manželka, tá dobrá duša, čo stále na mňa myslela, mi písala a ja som si chránil fotografie, ktoré mi povolili mať pri sebe, ohmatával ich, láskal, slzami kropil a jej listy sa učil naspamäť. Roky, mesiace a dni, vtedy tie všivavé, smradľavé, potuchnuté, časové relikvie sa vliekli ako zdochýnajúci kôň v chomúte s brčkou čo ju ťahal za sebou po kamenistej ceste. Žena písala prosbu k hluchým, zadubeným... A ja som prišiel v deň šiesty... Vyhybali sa mi i priatelia. Išiel som do smrekovej hory...

Prišli roky, keď horou a bojom ošľahaný partizánsky veliteľ rozmýšľal znovu o pravde a spravodlivosti. Šesť rokov, 6 mesiacov a 6 dní za múrmi leopoldovskej a bratislavskej väznice, či v jáchymovských baniach. Paradoxom je, ako sám hovorí, že neskôr sa vo väzení zišiel i so svojim žalobcom generálom Rašlom, ktorý po vykonaní vykonštruovanej špinavej práce sa sám stal väzňom.

Napriek všetkým príkorm nezatrpkol a v roku 1956, keď ho prepustili: a len ťažko hľadal na Myjave ľudí, ktorí by naj pomohli vo chvíľach najťažších, predsa sa len zopár takých v Armatúrke našlo. Začal pracovať opäť v SAM, v cechu 1 ako skladník, neskôr na Generálnych opravách, kde robil údržbára a v Kontrolnom mierkovom stredisku, kde bol až do svojho odchodu na dôchodok v roku 1979. Medzitým však treba spomenul ešte dva dôležité roky v jeho živote. Rok 1964, kedy ho v plnom rozsahu oslobodili z obžaloby, za ktorú nespravodlivo trpel. A rok 1968, kedy svitala nová nádej, že všetky krivdy, ktoré sa na partizánoch dovtedy napáchali, budú odčinené aspoň tým, že sa ukáže pravda. Žiaľ, prišli ozbrojení potomkovia tých, s ktorými bojoval v horách Javoriny za slobodu a on, vždy milujúci spravodlivosť, neprijal vstup vojsk tak, ako si to želala vládna strana, ktorej členom sa nikdy nestal. I preto možno opäť na viac rokov meno Martin Kavický bolo odsúdené iba na šepot. Ale to už svitali na obzore roky, ktoré konečne znamenali i preňho nádej smerujúcu k pravde a spravodlivému koncu tohto príbehu nasiaknutého vôňou smrekovej hory. „A predsa nie je všetko tak, ako som si predstavoval“, vraví mi na rozlúčku a dodáva: „napíšte tam, že som vždy bojoval za Československú republiku, v ktorej každý národ bude rovnoprávny. Žiaľ, táto sa rozpadla, čo ma vari najviac mrzí na vývoji po novembri 1989 v našej vlasti,“

F. Lhotský

Článok bol uverejnený v Myjavskom hnutí, roku 1994, kde bol František Lhotský redaktorom závodného časopisu. Prepis v pôvodnom znení, bez korekcie.

Rozsiahlejší článok na pokračovanie o Martinovi Kavickom vyšiel v Kopaničiar exprese – ročník XII (2008), čísla 1 až 10. Autorom tohto seriálu, (Ľudia a fakty) je Ján Gálik.